

DVIJE NOVE KNJIGE U BUZETU

Izdavačka djelatnost u Buzetu bilježi dva nova izdanja. To su Buzetski zbornik, knjiga 18. i pretisak (reprint) izdanje Pozstille Evanyelov 1568, I dio.

I. Buzetski zbornik, knjiga 18.

Već utemeljeno izlaženje godišnjaka "Buzetski zbornik" nastavljeno je ovogorišnjim tiskanjem nove, 18. knjige. Kao i sve dosadašnje i ova je knjiga zadržala nepromjenjenu koncepciju u raznolikosti tema o Buzeštini. Dvadeset autora obradilo je teme iz područja: povijesti, povijesti književnosti, umjetnosti, geologije i rudarstva, etnografije, povijesti školstva, životopise istaknutih ljudi u prošlosti, prikaze aktualnih zbivanja i dr. Knjiga počinje člankom dr. Mirjane Strčić, Antun Kalac, pjesnik Buzeštine.

Antun Kalac (1849-1919) istaknuti je književnik u epohi hrvatskog narodnog preporoda u Istri. Književno je djelovao od 1873. do 1914. godine, objavljujući svoja djela uglavnom po hrvatskim glasilima u Istri. Tiskao je tako gotovo stotinjak pjesama, uz nešto proznih ostvarenja i prijevoda iz stranih književnosti. Kao pjesnik, tipičan je za svoju epohu, objedinjujući u svojim pjesmama književne i nacionalnopolitičke ciljeve hrvatskoga narodnoga preporoda. Istovremeno, među prvima je u Istri nastojao proširiti i obogatiti preporodne okvire utilitarne i angažirane poezije.

Kalac je rodom iz Pazinštine, a kao svećenik stigao je 1882/3. u Buzet, ostavši ovdje u službi gotovo četvrt stoljeća. Mnoge njegove pjesme nastale su u Buzetu, nadahnute pejzažima Buzeštine i problemima hrvatskog življenja i u ovom dijelu Istre. Istovremeno, Kalac je u Buzetu živo djelovao i na jačanju hrvatskoga nacionalnog otpora u doba preporoda.

Gordana Čalić Šverko, dipl. soc. u prilogu Buzeština u obrani i obnovi domovine, piše o borcima Buzeštine u sastavu postrojbe 154. brigade Hrvatske vojske. Svojim trojednim boravkom na ličkom ratištu i izvršavanjem zacrtanih zadataka, borci su dali svoj obol domovinskom ratu. Kao novinarka, autorica je za "Glas Istre" posjetila ličko ratište i napisala reportažni zapis, a nekoliko mjeseci kasnije napisala je i reportažu iz Ravnih Kotara. Buzećani su se tako iznova našli na prvim linijama fronta kada su se na domak Nadina i Škabrnje uključili u obnovu Hrvatske, pripomažući stvaranju preduvjeta za povratak ljudi u Zemunik Donji, postavljanjem nove, visokonaponske mreže.

Dr. Miroslav Bertoša obradio je temu Buzetska arhivska vrela u fondovima mletačkoga frarija (XV-XVIII st.). Mletački Državni arhiv (Archivio di Stato), smješten u monumentalnome zdanju staroga samostana Frari, bogato je "skladište" dokumenata i podataka o prošlosti Buzeta i Buzeštine, svojevrsni "depozit" "povijesne me-

morije" ovoga kraja. Autor je naveo neke teze o fondovima spomenutog arhiva, njihov vremenski raspon, sadržaj i artikulaciju.

Zdenko Bažog, kustos muzeja u Trakošćanu piše Stambena arhitekture grada Roča, prikazujući razvoj stambene arhitekture Roča od najstarijih sačuvanih primjera iz 15. stoljeća, koji još svjedoče o izvornoj kašteljskoj urbanizaciji. Stambena kuća 15. i 16. stoljeća pripada jednostavnom tipu istarske stambene kuće, te se tokom vremena mijenjaju samo stiški i zanatski detalji. Možemo samo slutiti da je i nesačuvana stambena kuća ranijeg razdoblja pripadala istom tipu. Iz izvora doznajemo tko su bili vlasnici, kako su se kretale vrijednosti i kako se gospodarilo nekretninama. Kasnija stoljeća ekonomske stagnacije malih komuna kontinentalne Istre nisu omogućile formiranje reprezentativne stambene palače, nego se bogatije stambene cjeline formiraju povezivanjem parcela u nizu. Taj je proces još izraženiji tokom ruralizacije naselja, naročito u 19. stoljeću.

"Miniera" svjetski značajan mineraloški i rudarski lokalitet Istre, napisali su mr. Krešimir Sakač, dr. Slavko Vujec i dr. Rikard Marušić. Prvi rudnici boksita u svijetu otvoreni su u dolini Mirne u sjevernoj Istri. Tu se tijekom nekoliko stoljeća, a u većem opsegu krajem 18. stoljeća i u dijelu 19. stoljeća kopao pretežno jamskim načinom zeleni piritni boksit zbog proizvodnje stipse i vitriola, tj. alaina i sumporne kiseline. U predjelu danas zvanom Minjera ova je ruda prerađivana na način kako je to opisao u objavljenom radu god. 1808, njezin tadašnji vlasnik Pietro Turini iz Venecije.

Pregledom lokacije ubicirani su svi segmenti negdašnje tehnološko-rudarske djelatnosti te je o tome izrađena cjelovita dokumentacija. Rudnik Miniera od osobitog je znanstvenog značenja jer su prvi put s tog nalazišta opisana i objavljena fizička i kemijska svojstva boksita. Stoga zeleni piritni boksit Miniere ima znanstveni prioritet u odnosu na boksit Les Bauxa u Francuskoj po kojem je ova važna mineralna sirovina nazvana.

Ettore Poropat, dipl. oec. u prilogu 70 godina proizvodnje na Minjeri (1786 - 1856) govori o gospodarskom značenju tvornice i rudnika na Minjeri za čitav ovaj nerazvijeni kraj sjeverne Istre. Proizvodnja je počela 1786. g., u vrijeme kada se stanovnici ovoga kraja bave isključivo zemljoradnjom i stočarstvom. Prema poznatim izvorima u tvornici se proizvodilo do 1860. g., a od radova povezanih uz proizvodnju i plasman proizvoda prihode je ostvarivalo oko 500 ljudi.

Mr. Mojca Ravnik iz Ljubljane, pod naslovom Narodna predaja o dvorcu Buteraj u okolnim zaseocima (Izričilo o dvorcu Buteraj u okolišnih zaseokima), zapisala je građu koju je prikupila u okolici kaštela Pietrapelosa i dvorcu Buteraj od 1988 do 1992. godine. Zapisana je usmena predaja o dvorcu Buteraj, o pitkoj vodi, o posjedu markiza, njegovim odnosima prema seljacima i

pravu prve noći. Dr. Josip Miličević obradio je temu Lončarstvo Ćukarije, jednog od četiri lončarska centra u Istri koja su radila do početka 20. stoljeća. U Ćukariji je lončarstvo bilo nasljedno za nimanje obitelji Tomac, a Josip Tomac je bio posljednji lončar u tom mjestu. Autor opisuje izradu, vrste i prodaju posuda u selima Bužeštine, Pazinštine i Bujštine.

Dr. Ljubomir Ribarić, iznosi sjećanje na suzbijanje epidemije bruceloze u Istri. Pripojenje Istre domovini nakon drugog svjetskog rata uz oduševljenje donijelo je i po neke probleme, među koje možemo ubrojiti i pojavu oboljenja bruceloze u obliku zoonoze, koja na području u granicama predratne države nije bila poznata, ali je u okviru granica Italije i nekih mediteranskih zemalja bila jako raširena. Kada je uočena opasnost da se epizootija raširi i kao epidemija kod ljudi i sitne stoke i zaprijeti uništavanjem stočnog fonda, naročito ovčarstva, poduzete su mjere da se riješi taj problem.

Neki pokazatelji kulturnog i gospodarskog razvitka općine Buzet, prilog je mr. Stjepana Kraljevića. Uz obilje statističkih podataka, služeći se rezultatima drugih i vlastitog istraživanja, pisac je podastrio niz podataka da bi utvrdio sveze koje pokazuju na kulturni i gospodarski razvitak općine. Mirjana Pavletić, prof. zabilježila je sve kulturno umjetničke priredbe na Bužeštini tijekom 1992. godine. Uz Narodno sveučilište "A. Vivoda" kao organizatora i suorganizatora, stalnu djelatnost pokazuje Glazbeno društvo Buzet i KUD "Roč", Katedra Čakavskog sabora Roč i Buzet. Navode se nastupi pred domaćom publikom i gostovanja buzetskih izvođača izvan općine.

Mr. Božo Jakovljević napisao je dva priloga. Zaštita spomenika kulture u 1992. g. i Prilozi za povijest škole u Grimaldi. U prvom prilogu zabilježeni su najnoviji rezultati rada Odbora za revitalizaciju povjesnih jezgri općine Buzet na zaštiti spomenika. Tijekom 4 godine rada članovi odbora svojim su djelovanjem dali velik doprinos očuvanju kulturne baštine. To su članovi: Klaudio Antonac, Josip Cerovac, Darko Bratulić, Josip Grbac, Srećko Grebio, Ivan Klarić, Ratko Klarić, Aleksandar Nikolić, Silvano Pavletić, Gino Piutti, Zlatko Prodan, Ornella Rumena, tajnik i Božo Jakovljević, predsjednik. U ovoj godini Odboru je dodijeljena Plaketa općine Buzet s poveljom.

U drugom članku govori se o nekim izvorima za povijest škole u Grimaldi, mjestu koje je u srednjem vijeku bilo u sastavu Feuda Markiza Pietrapelosa, a u prošlom i početkom ovog stoljeća, porezna općina Grimalda bila je dio buzetske općine i koparskog kotara. Životopis Josipa Brnobića-Humskog napisao je Dražen Vlahov, prof. Prilog je napisan na temelju pismene rukopisne ostavštine koja se nalazi u Historijskom arhivu u Pazinu. Josip Brnobić je rođen 1894. g. u Brnobićima, nedaleko Huma, pa tu svoju zavičajnu pripadnost ističe i nadimsku Humski. Diplomirao je na muzičkom konzervatoriju u Ljubljani, a u tom mjestu radi na gimnaziji

kao muzički pedagog. Poslije Ljubljane, radi u gimnaziji u Bihaću, Skoplju i Beogradu, pa u učiteljskoj školi u Vršcu, a na radnom mjestu direktora Srednje muzičke škole u Rijeci umirovljen je 1960. godine. Umro je u Rijeci 1984. g.

Miloš Ribarić, prof. pripremio je životopis učitelja Martina Ribarića, rođenog u Vodicama na Krasu 1889. g. Za vrijeme prvog svjetskog rata, Martin Ribarić završava učiteljsku školu i odlazi u Trstenik, buzetska općina na prvo radno mjesto. Iz Istre mora emigrirati pa odlazi na rad u Crnu Goru, a zatim na vježbaonicu škole u Čakovec. U drugom svjetskom ratu morao je bježati iz Čakovca pa radi kraj Nove Gradiške. Poslije rata vratio se u Čakovec, a otud u Pulu gdje radi na Učiteljskoj školi, pa je tu 1951. g. umirovljen.

O šest likovnih amatera Bužeštine Saša Nikolić piše o Mirni Bratulić, Emilu Draščiću, Mladenu Juradi, Srećku Ugrinu, Vladimiru Orliću i Nives Kuharić likovnim stvaracima. Dario Klarić i Josip Hrvatini pišu o novim iskustvima na izradi buzetskog bajsa kojeg su uspjeli dovršiti. Iskustva ove dvojice marljivih i skromnih entuzijasta vrlo su zanimljiva, posebno za ljubitelje narodne glazbe. Knjiga donosi i par novih pjesama Miroslava Sinčića i Vladimira Pernića. Urednički odbor knjige: Antun Hek, Božo Jakovljević (glavni i odgovorni urednik) i Josip Miličević, a izdavači su: IKD "Juraj Dobriša" Pazin, Katedra Čakavskog sabora Buzet i Narodno sveučilište "Augustin Vivoda" Buzet.

II. Pozstille Evanyelov

I dio, pretisak

Stjepan Konzul, Istranin u rodnom mjestu Buzetu (1521), postao je svećenikom glagoljašem, a Stari Pazin prvo je mjesto njegovog svećeničkog rada. Kao pristaša reformacije 1549. g. prognan je iz Istre, pa najprije odlazi u Ljubljani, pa u Kranj, a zatim stiže u Bavarsku do slovenskog reformatora Primoža Trubara. Posvetio se je prevodenju tekstova na hrvatski jezik i postaje prvim hrvatskim profesionalnim prevoditeljem. Uz Trubara i Konzula u izgnanstvu su se nalazili i reformatori Petar, Pavle Vergerije, mlađi, ranije biskup u Kopru i Antun Dalmatin, također Istranin. Zahvaljujući u prvom redu ovoj četvorici, u "biblijskom zavodu" Ivana Ungnada u Urachu za nepune četiri godine (1561 - 1564 objavljeno je 37 naslova hrvatskih knjiga u 31.000 primjeka, a namjenjenih Južnim Slavenima (dr. Alojz Jembrih, pogovor).

Posljednja knjiga prevedena i tiskana latinicom, na kojoj je Stjepan Konzul radio su Pozstille Evanyelov. To je prva knjiga 16. stoljeća, namjenjena Hrvatima koju su živjeli izvan domovine, a koji su tada nastanjivali zapadne dijelove Ugarske, na imanjima austrijskih plemića Ivana Weispriacha i Maksimilijana Polheima u Željeznoj i okolici. Knjiga je posvećena ovim plemićima,

a sadrži tekstova Brencijeve Postile (Johannes Brenz 1549 - 1571), koje su Antun Dalmatin i Stjepan Konzul preveli na hrvatski jezik. Uvodno, na njemačkom i hrvatskom jezik prevodioci posvećuju knjigu i zahvaljuju se plemićima koji su knjigu naručili i financirali. U sadržaju slijede Postile, propovijedi za razdoblje od adventa do Uskrsa. Knjiga je tiskana 1568. g. u Raisboni (današnji Regensburg), a iste godine Stjepan Konzul se je preselio u današnje austrijsko Gradišće gdje je radio kao propovjednik.

Preisak Pozstila Evanyelov, prvi dio, izrađen je prema sačuvanom primjerku knjige u Regensburgu i fotokopije primjerka koji se nalazi u Sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Dodatak pretisku napisao je dr. Alojz Jembrih. Članovi uredničkog odbora su Antun Hek, Božo Jakovljević, Alojz Jembrih, a izdavači su IKD "Juraj Dobrila" Pazin, Katedra Čakavskog sabora Buzet i Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću, Željezno (Eisenstädt) i hrvatski akademski klub Beč (Wien).

mr. Božo Jakovljević

KULTURNI SPOMENIKI IN NJIHOV POMEN.

Zbornik povzetkov raziskovalnih nalog osnovnošolcev, Informacije ZPMS, št. 3/1993, Ljubljana, 1993, 130 strani.

Komisija za delo zgodovinskih krožkov pri Zvezi prijateljev mladine Slovenije je izdala zbornik povzetkov raziskovalnih nalog osnovnošolcev, ki so bile predstavljene na 24. srečanju mladih raziskovalcev zgodovine in 1. srečanju mladih geologov na temo *Kulturni spomeniki in njihov pomen*.

Naloge so bile izdelane v šolskem letu 1992/93. Zbornik je prvi poskus predstavitve raziskovalnega dela mladih zgodovinarjev, ki ga od leta 1969 organizira omenjena komisija. Poleg povzetkov je zbornik opremljen z risbami in skicami, s katerimi so bile opremljene nekatere raziskovalne naloge, objavljeni pa sta še predavanji Jožeta Suhadočnika *Fotografija kot zgodovinski vir* in Naška Križnarja *Uporaba videa pri raziskovanju*, ki sta ju avtorja predstavila na jesenskem srečanju z mentorji.

Precejšnje število nalog se nanaša na predstavitev vseh kulturnih spomenikov v svojem kraju, del je takih, ki preučujejo nekaj spomenikov ali izbrano skupino, na primer gradov, vodnjakov, meščanskih hiš, cerkev, skoraj tretjina pa se jih je omejila na posamezen spomenik, predvsem sakralne arhitekture.

Največ raziskovalnih nalog so izdelali na osnovnih šolah Štajerske, nekaj manj na Dolenjskem, najmanj pa v Ljubljani z okolico ter na Primorskem. To bi lahko bil opomin našim učiteljem zgodovine ter drugih družboslovnih predmetov, strokovnim institucijam in društvom ter ostalim, ki so zadolženi za tovrstno dejavnost mladih. V javnosti je namreč večkrat slišati, da je zlasti

slovenska Istra po drugi svetovni vojni iz različnih vzrokov izgubila svojo identiteto, da tradicija tone v pozabo. Tovrstna domoznanska dejavnost pa bi v veliki meri lahko prispevala k temu, da ne bi bilo tako.

Toliko bolj gre pohvaliti tiste mentorje in člane krožkov, ki so ob tej priložnosti izdelali raziskovalne naloge. Zgodovinski krožek osnovne šole Dekani je pod vodstvom mentorice Pavle Križman preučil hrastovsko cerkev kot umetnostno-zgodovinski spomenik. Novinarski in zgodovinski krožek Dutovlje je predstavil kulturne spomenike Dutovelj in okolice. Mentorici sta bili učiteljici Daniela Kocjan in Mira Stančič. Na Bistriškem so se pod vodstvom Alenke Šircelj ukvarjali z gradovi. Določena mentorica Zgodovinskega krožka na osnovni šoli Janka Premra Vojka v Kopru Verica Černigoj je s člani krožka vodila raziskovalno nalogo o umirajoči vasi v koprskem zaledju Planjavah. Staro mestno jedro Postojne so predstavili mladi zgodovinarji Osnovne šole Postojna pod vodstvom Darje Gorup. Umetnostno-zgodovinske spomenike Pivke z okolico pa so obdelali dijaki Osnovne šole Pivka pod vodstvom mentorice Sonje Vodopivec. Drugi del zbornika je namenjen mladim geologom, ki so na svojem srečanju raziskovali kamnito in tehnično dediščino v domačem kraju. Želeli bi si čimveč tovrstnih raziskovalnih nalog in zbornikov, nad vse spodbudna pa bi bila objava vsaj nagrajenih nalog, kajti s tem bi še bolj pritegnili mlade ljubitelje zgodovine in drugih znanosti.

Vida Rožac-Darovec

Albert Pucer: INVENTAR ZBIRKE G. TARTINI 1654-1951.

Pokrajinski arhiv Koper, 1993, 201 stran.

Največ podatkov o dediščini velikega skladatelja, violinskega virtuozu in glasbenega teoretika Giuseppa Tartinija (1692-1770) zasledimo v njegovem testamentu, ki je bil natisnjen 18. februarja 1770. leta v Padovi, hranijo pa ga v Tartinijevi rojstni hiši v Piranu. (PAK, Enota Piran, Zbirka G. Tartini, š. 8, št. 324)

Ob 300 - letnici Tartinijevega rojstva je Pokrajinski arhiv Koper poskrbel za natis brošure, ki zajema inventar zbirke Giuseppe Tartini od 1654 do 1951 leta. Omenjena arhivska zbirka je bila sprva shranjena v Pomorskem muzeju Sergej Mašera v Piranu, kjer so nekateri dokumenti hkrati služili tudi kot razstavni eksponati. V muzeju je bila zbirka vrsto let zasilno in nearhivsko urejena. Dokumenti so bili sicer oštevilčeni, niso pa bili urejeni ne po zadevah, ne kronološko. V rokopisu je bil izdelan tudi približen inventar, ki pa ni upošteval pravil arhivske stroke. Leta 1986 je zbirko prevzel v hrambo piranski oddelek Pokrajinskega arhiva. Leta 1991 je zgodovinar-arhivar Albert Pucer zbirko na novo uredil in sestavil inventar z namenom, da bi izšel kot publikacija in trajen prispevek k svečani proslavi oblet-